

Wyrok z dnia 13 grudnia 2001 r., IV CKN 1558/00

Przepis art. 321 § 2 k.p.c. nie ma zastosowania w postępowaniu apelacyjnym.

Sędzia SN Tadeusz Domińczyk (przewodniczący)

Sędzia SN Mirosław Bączyk

Sędzia SN Stanisław Dąbrowski (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Elżbiety A.-K. oraz małoletnich Adriana K., Grzegorza K. i Dawida K., reprezentowanych przez matkę Elżbietę A.-K. przeciwko Skarbowi Państwa, Jednostce Wojskowej JW (...) w G., Wojewodzie M. i Szefowi Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego w W. o odszkodowanie, rentę i ustalenie, po rozpoznaniu w Izbie Cywilnej w dniu 13 grudnia 2001 r. na rozprawie kasacji powodów od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 4 lutego 2000 r. oddalił kasację.

Uzasadnienie

Powodowie Elżbieta A.-K. oraz małoletni Adrian, Grzegorz i Dawid K. wytoczyli powództwo o ustalenie, że pozwany Skarb Państwa – Jednostka Wojskowa w G. będzie odpowiadać za szkody, jakie mogą powstać w przyszłości w związku ze śmiercią męża powódki a ojca powodów Czesława K., oraz o zasądzenie od pozwanego odszkodowania na rzecz powódki w kwocie 80 000 zł i na rzecz małoletnich powodów w kwotach po 40 000 zł dla każdego z nich. Domagali się także zasądzenia od pozwanego renty od dnia 1 czerwca 1997 r. na rzecz powódki w kwotach po 500 zł miesięcznie i na rzecz małoletnich powodów: po 600 zł na rzecz Adriana K., po 500 zł na rzecz Grzegorza K. i po 400 zł na rzecz Dawida K. – łącznie w wysokości po 2000 zł miesięcznie. Ponadto powódka wniosła o zasądzenie na jej rzecz kwoty 4810 zł z tytułu kosztów pogrzebu i kwoty 882 zł z tytułu utraconych przedmiotów przez Czesława K.

W uzasadnieniu podano, że Czesław K. w dniu 27 czerwca 1994 r. został zamordowany przez Dariusza S., żołnierza jednostki wojskowej (...) w G., z broni służbowej.

W toku postępowania pierwszoinstancyjnego powodowie rozszerzyli powództwo o rentę na rzecz powódki do kwoty 600 zł oraz na rzecz małoletnich powodów po 800, 600 i 500 zł – łącznie do kwoty po 2500 zł miesięcznie.

Sąd Okręgowy w Gdańsku wyrokiem z dnia 28 czerwca 1999 r. zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 40 000 zł oraz na rzecz małoletnich powodów kwoty po 20 000 zł na rzecz każdego z nich z ustawowymi odsetkami od dnia 4 lipca 1997 r. – tytułem odszkodowania, na rzecz powódki i małoletnich powodów kwoty po 500 zł miesięcznie dla każdego z nich od dnia 10 lipca 1999 r. – tytułem renty, na rzecz powódki i powoda Grzegorza K. kwoty po 10 800 zł dla każdego z nich oraz na rzecz Adriana K. i Grzegorza K. kwoty po 10 200 zł – tytułem skapitalizowanej renty za okres od dnia 4 lipca 1997 r. do dnia 28 czerwca 1999 r. z ustawowymi odsetkami od uprawomocnienia się wyroku, a także na rzecz powódki kwoty 4810 zł tytułem kosztów pogrzebu i kwotę 882 zł tytułem równowartość utraconych przedmiotów. W pozostałej części Sąd Okręgowy powództwo oddalił.

Powyższy wyrok zaskarżony został apelacją powodów jedynie w części określającej wysokość odszkodowania i wysokość rent. W apelacji nie zaskarżono tej części wyroku, w której oddalone zostało powództwo o renty dla powodów za okres od dnia 1 czerwca do dnia 3 lipca 1997 r. oraz o odsetki od zaległych rat zasądzonych rent.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku, uwzględniając apelację częściowo, wyrokiem z dnia 4 lutego 2000 r. zmienił zaskarżone orzeczenie w ten sposób, że ponad kwoty zasądzone z tytułu odszkodowania zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 20 000 zł oraz na rzecz małoletnich powodów kwoty po 10 000 zł dla każdego z nich z ustawowymi odsetkami od dnia 4 lipca 1997 r. W pozostałej części apelację oddalił.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego w części oddalającej apelację i orzekającej o kosztach powodowie wnieśli kasację, domagając się jego uchylenia w zaskarżonym zakresie i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Kasację oparto na obu podstawach przewidzianych w art. 393¹ k.p.c., zarzucając naruszenie art. 446 § 2 k.c. przez nieprzyznanie powodom stosownej renty od dnia śmierci Czesława K., art. 481 § 1 k.c. przez oddalenie roszczenia powodów w zakresie żądania odsetek

za opóźnienie w płatności każdej z zasądzonych na rzecz powodów rat alimentacyjnych od dnia ich wymagalności do dnia zapłaty oraz naruszenie prawa procesowego – art. 321 § 2 k.p.c., które miało istotny wpływ na wynik sprawy, przez niezasądzenie stosownej renty za okres od dnia 27 czerwca 1994 r. do dnia 4 lipca 1997 r. ponad żadaną przez powodów kwotę, mimo że roszczenie za ten okres nie było zgłoszone w pozwie, lecz wynikało z faktów przez powodów przytoczonych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przepis art. 321 § 2 k.p.c. pozwalający w sprawach o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym wyrokować co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem, dotyczy postępowania przed sądem pierwszej instancji. W postępowaniu apelacyjnym przepis ten mógłby znaleźć zastosowanie tylko przez art. 391 § 1 k.p.c. Taką ewentualność wykluczono w wyrokach Sądu Najwyższego z dnia 28 września 1999 r., II CKN 472/98 (nie publ.) i z dnia 24 marca 1999 r., I PKN 631/98 (OSNAPUS 2000, nr 10, poz. 381). Sąd Najwyższy w obecnym składzie także podziela pogląd, że przepis art. 321 § 2 k.p.c. nie ma zastosowania w postępowaniu apelacyjnym.

Stosowanie tego przepisu w postępowaniu apelacyjnym można by rozważać w dwóch wypadkach: w razie podniesienia w apelacji, że sąd pierwszej instancji wbrew wynikom postępowania nie orzekł o roszczeniu nie zgłoszonym w żądaniu lub przyznał je w rozmiarze mniejszym niż należało, albo przy przyjęciu możliwości działania sądu apelacyjnego z urzędu. Założeniem apelacji jako środka zaskarżenia jest jednak istnienie wyroku (art. 367 § 1 k.p.c.), który może być zaskarżony tylko w takiej części, w jakiej istnieje. Nie można zaskarżyć rozstrzygnięcia, którego nie ma. Wszelkie wątpliwości usuwa treść art. 351 § 1 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem, stronie przysługuje wniosek o uzupełnienie wyroku, gdy w sprawie, której zakres nie zależy od treści żądania pozwu, sąd – wbrew wynikom postępowania – nie orzekł o roszczeniu nie zgłoszonym w żądaniu lub przyznał je w rozmiarze mniejszym niż należało, natomiast apelacja wniesiona od nieistniejącej części wyroku, w myśl jednolitego i utrwalonego stanowiska judykatury, podlega odrzuceniu.

Powodowie ani w pozwie, ani nawet w apelacji nie zgłaszali żądania zasądzenia na ich rzecz rent za okres od dnia 27 czerwca 1994 r. do dnia 31 maja 1997 r.; uczynili to dopiero w kasacji. Pozostaje więc kwestia, czy sąd drugiej instancji z urzędu władny był badać, czy powodom należą się renty także za okres pominięty w ich żądaniach i orzec niezależnie od tych żądań. Na gruncie

obowiązującego do dnia 1 lipca 1996 r. systemu rewizyjnego dopuszczano taką możliwość, ale ówczesny art. 390 § 2 k.p.c. stanowił, że orzekając co do istoty sprawy, sąd rewizyjny może orzec niezależnie od żądań stron w tych wypadkach, w których na podstawie przepisów kodeksu uprawniony jest do tego sąd pierwszej instancji. W ukształtowanej ustawą z dnia 1 marca 1996 r., nowelizującą k.p.c., systemie apelacji nie ma odpowiednika wyżej cytowanego przepisu, zaś art. 378 § 1 k.p.c., zarówno w obecnie obowiązującym brzmieniu, jak i w brzmieniu obowiązującym w czasie rozpoznawania tej sprawy przez Sąd Apelacyjny, wyraźnie ogranicza zakres rozpoznania sprawy przez sąd drugiej instancji do granic apelacji. Oznacza to, że zastrzeżone w art. 321 § 2 k.p.c. wyjątki od zasady wyrokowania w granicach żądania, nie mogą dotyczyć postępowania przed sądem apelacyjnym.

Niezastosowanie przez Sąd Apelacyjny art. 321 § 2 k.p.c. nie może być zatem uchybieniem, w związku z czym nie jest także usprawiedliwiony zarzut kasacji oparty na podstawie naruszenia prawa materialnego – art. 446 § 2 k.c. przez nieprzyznanie powodom rent za okres nie objęty ich żądaniami.

Sąd pierwszej instancji oddalił powództwo w zakresie żądania zasądzenia rent na rzecz powodów za okres od dnia 1 czerwca do dnia 3 lipca 1997 r. i żądania odsetek na wypadek opóźnienia w płatności rat rent, jednakże w tej części wyrok Sądu Okręgowego nie został zaskarżony apelacją i uprawomocnił się. Ze względu na treść art. 378 § 1 k.p.c. Sąd Apelacyjny nie mógł orzekać co do niezaskarżonej części wyroku Sądu pierwszej instancji. (...)

Z powyższych względów na podstawie art. 393¹² k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

